

การวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรม ของวิหารเทพวิทยาคม*

The Research on Aesthetic Symbols and Cultural Presentation of Thailand's Wihan Thep Witthayakhom

หนิ ฮุยหมิง

Ni Huiming

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยเกริก

International College, Kirk University, Thailand.

Corresponding Author's Email: nihuimingming@gmail.com

บทคัดย่อ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติและเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย โดยวัดเป็นศาสนสถานที่แสดงให้เห็นถึงเรื่องราวความเชื่อและความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ทั้งยังเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนเข้ามาศึกษาทั้งหลักธรรมและหลักปฏิบัติต่างๆ บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคม วัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา พบว่าการเปลี่ยนแปลงความเชื่อทางสังคมนั้นเกิดจากพัฒนาการทางศิลปะและสถาปัตยกรรมภายในวัด วิหารเทพวิทยาคมสร้างขึ้นภายใต้บริบทและอิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรมสมัยใหม่ มีการพัฒนาองค์ประกอบ วิธีการดำเนินงาน และกิจกรรมในพื้นที่ ทำให้ปรากฏความหมายของวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นในงานสถาปัตยกรรมของวิหารดังกล่าว ได้แก่ องค์ประกอบความเชื่อทางพุทธศาสนาของไทยจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงหลังจากพุทธศาสนาของไทยมีการติดต่อกับปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากภายนอก ส่งผลให้หลักธรรมคำสอนมีความใกล้ชิดและเข้าถึงพุทธศาสนิกชนและผู้ศรัทธามากยิ่งขึ้น อีกทั้งการเพิ่มและลดสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมของวัดยังทำให้ท้องถิ่นแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน เพื่อให้ผู้คนเข้าใจชีวิตและลักษณะความเชื่อในท้องถิ่นที่ปรากฏผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; ศาสนสถานในประเทศไทย; ศิลปะไทย; ตำนานความเชื่อ

Abstract

Buddhism has an important position in Thailand and is the foundation of Thai culture. In other words, Thai temples are not only a place of faith, but also a place to learn about Thai beliefs and culture. Believers can learn about Buddhism and the principles of dealing with others through the symbols and decorations on buildings, and can also discover changes in social beliefs through changes in the architectural art of temples. The object of this study, the Colorful Image Temple, is a modern temple architecture generated through the interaction

*Received March 25, 2023; Revised June 15, 2023; Accepted June 15, 2023

of modern environmental society and culture. Behind it, it represents the formation, operation methods, and local social belief activities of Thai Buddhist culture; The constituent factors behind these belief activities are tailored to local conditions. Therefore, this study will compare the decorative symbols of the Colorful Elephant Temple with the literature to understand the Buddhist cultural implications and local religious characteristics behind the decorative symbols of the Colorful Elephant Temple. This study found that the composition of Thailand's Buddhist beliefs will change with the changes of times. These changes are adjustments made by Thailand's Buddhism after communication with other cultures, so as to make the Buddhism closer to the lives of believers. At the same time, the increase or decrease of decorative symbols in temple buildings can also assist the local display of their cultural characteristics, allowing people to understand the local religious characteristics and life from the differences in these symbols.

Keywords: Buddhism; Religious Places in Thailand; Thai Art; Myths and Beliefs

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นความเชื่อกระแสหลักของสังคมไทย สัญลักษณ์ต่างๆ มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา สามารถพบเห็นได้จากสิ่งต่างๆ โดยทั่วไป หน่วยงานภาครัฐของไทยมักใช้พระพุทธรูปเป็นส่วนหนึ่งของตัวแทนภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย (Qi, 2017) การออกแบบทางสถาปัตยกรรมของวัดวาอารามทำหน้าที่สื่อสารแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน โดยบันทึกรูปแบบศิลปะที่ได้รับความนิยมและความโดดเด่นของศาสนาตามบริบทของเวลาและพื้นที่ขณะที่มีการสร้างสถาปัตยกรรมดังกล่าว

วิหารเทพวิทยาคม วัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา เป็นวิหารที่มีการออกแบบทางสถาปัตยกรรมที่แตกต่างจากการออกแบบศาสนสถานแบบดั้งเดิม เนื่องจากมีการเสริมแนวคิดของสถาปนิกตกแต่งเพิ่มเติม คือ การสร้างความโดดเด่นด้วยรูปทรงเศียรช้างเอราวัณ การใช้สีที่แฝงด้วยความหมายทางศาสนา นับเป็นการผสมผสานระหว่างงานศิลปะและสัญลักษณ์ใหม่เข้าด้วยกัน การออกแบบดังกล่าวสร้างความหมายที่แฝงอยู่ในสัญลักษณ์ต่างๆ ในงานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในสังคมวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ คุณค่าของงานศิลปะเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและการสื่อสารความหมาย คุณค่าทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังนั้น การวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจความเชื่อทางพุทธศาสนาของไทยในบริบทสังคมยุคปัจจุบัน

การก่อสร้างของวัฒนธรรมและศิลปะทางพุทธศาสนา

1. ตำนานและสัญลักษณ์

ตำนานเป็นวิธีที่มนุษย์จะอธิบายการก่อตัวของโลกกับโลกทัศน์ทางศาสนา Siniscalco (2020) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ตำนานคือการใช้ความรู้ความเข้าใจของตนเองเพื่ออธิบายรากเหง้าของสิ่งต่างๆ จากนั้นถ่ายทอดออกมาเป็นภาพ หรือสัญลักษณ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการสื่อสารที่เรียบง่ายและชัดเจน ตำนานเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำหรับใช้ขัดเกลาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม

สัญญาณเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดและเสริมความเข้าใจให้ชัดเจน Zhong (2004) อธิบายไว้ในทางศาสนาสัญญาณยังถือเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแผ่ศาสนา และบางครั้งก็เป็นตัวแทนของอุดมการณ์ของสังคมท้องถิ่น ดังนั้น สัญญาณที่ปรากฏบนสถาปัตยกรรมทางศาสนาสามารถสะท้อนภาพความเชื่อของท้องถิ่นและความศรัทธาที่มีต่อสรรพสิ่งต่างๆ

จากการศึกษาข้างต้น การออกแบบทางสถาปัตยกรรมมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาและตำนานความเชื่อ ผู้วิจัยจึงแบ่งสัญญาณที่ปรากฏในตำนานออกเป็น 2 ระดับ ระดับแรก คือ เนื้อหาของตำนาน โดยอาศัยแนวคิดของแฟร์ดินอง เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสเซอร์แลนด์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวหมาย (signifier) และตัวหมายถึง (signified) ที่ใช้เพื่อถ่ายทอดแนวคิดและรูปลักษณะทางกายภาพ แฟร์ดินอง เดอ โซซูร์ เชื่อว่าสัญญาณประกอบด้วยตัวหมายและตัวหมายถึง ซึ่งตัวหมายเป็นรูปแบบทางกายภาพของสัญญาณ ส่วนตัวหมายถึง คือ บริบทภายในใจที่ใช้หมายถึงโดยตัวหมาย (Joseph, 2012) ระดับที่สอง คือ การผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรม โดยวัฒนธรรมยังแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ เรื่องราวของตำนาน และความหมายแฝงของเรื่องราวในตำนาน

2. สถาปัตยกรรม สัญญาณ และวัฒนธรรม

Deesawadi (2017) กล่าวว่างานทัศนศิลป์ที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมเป็นสัญญาณที่สื่อถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิภาคนิยม สอดคล้องกับ Prakitnonthakan (2020) เสนอมุมมองในประเด็นเรื่องสถาปัตยกรรมในฐานะสัญญาณเชิงอัตลักษณ์ว่าผู้ปกครองในหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะอาศัยสถาปัตยกรรมเป็นเครื่องมือในการสื่อถึงความเชื่อในศาสนา ภาพลักษณ์ของประเทศ และอัตลักษณ์ของตน

เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากบ้านเรือนของประชาชนโดยทั่วไปแล้ว สถาปัตยกรรมของราชสำนัก หรือสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทยอย่างชัดเจน มักจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของยุคสมัย ไม่ว่ารูปแบบสถาปัตยกรรมจะได้รับอิทธิพลใด พื้นฐานของงานสถาปัตยกรรมยังคงมีองค์ประกอบตามลักษณะของสถาปัตยกรรมไทยแบบดั้งเดิมแทบทั้งสิ้น แนวคิดที่ผสมผสานองค์ประกอบดั้งเดิมเข้ากับรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ดังกล่าวเรียกว่าภูมิภาคนิยมใหม่ทางสถาปัตยกรรม

หากพิจารณาว่าพุทธศาสนิกชนเป็นสัญญาณหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวัดเป็นศูนย์กลางของการปฏิสัมพันธ์กับชาวพุทธ สรุปได้ว่ารูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวพุทธหรือการเผยแผ่ศาสนาแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบแรก คือ การเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทั้งมงคลและอวมงคล เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวและปลอบประโลมจิตใจของพุทธศาสนิกชน รูปแบบที่สอง คือ การเป็นที่พำนักของพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง รูปแบบที่สาม คือ การเป็นสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับราชวงศ์ประวัติศาสตร์ชาติ หรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น Prabnok (2018) ยังชี้ให้เห็นว่ามีองค์ประกอบ 5 ประการในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของวัด ได้แก่ การยกระดับมูลค่าทางวัฒนธรรม เช่น พระพุทธรูปโบราณเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สถาปัตยกรรมที่สวยงาม การชูจุดเด่นพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง การผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และการสร้างประเพณีที่มีเอกลักษณ์ของวัดกับชุมชน

จากการศึกษาข้างต้น การสร้างสรรค์วัดไทยล้วนมีความเป็นมาอย่างยาวนาน แม้จะแต่งเติมองค์ประกอบใหม่เข้าไปตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย แต่สิ่งที่ยังคงอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง คือ หลักการจัดองค์ประกอบแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณยังคงประยุกต์ใช้ในงานศิลปะ ส่วนวิหารเทพวิหาคมนั้นสามารถค้นพบองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมใหม่ๆ ที่ตกแต่งงานศิลปะเข้าไปเป็นจำนวนมาก ทำให้วิหาร

ดังกล่าวไม่เพียงปรากฏแนวคิดทางพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังปรากฏรูปแบบของงานศิลปะสมัยใหม่อีกด้วย

สัญญาทางสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคม

วิหารเทพวิทยาคม วัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา เป็นวิหารที่สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์หลวงพ่อกุณปริสุทโธ สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2555 ปัจจุบันได้รับการจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคม การออกแบบโดยรวมของวิหารเทพวิทยาคม สัญญาทางสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมและความหมายตามแนวคิดทางศาสนา และภาพจิตรกรรมฝาผนังของวิหารเทพวิทยาคม ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคม

วิหารเทพวิทยาคมสร้างด้วยสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานกับงานศิลปะสมัยใหม่ การออกแบบภายนอกของวิหารเทพวิทยาคมยังคงมีลักษณะเป็นเจดีย์ที่แสดงถึงการเป็นศาสนสถาน และยังคงยึดแนวคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมทางศาสนาแบบดั้งเดิม คือ แนวคิดแมนดาลา (Mandala) Kaewsingha (2017) อธิบายรูปแบบการออกแบบวิหารเทพวิทยาคมว่าเป็นวิธีการออกแบบที่พบได้ทั่วไปในทางสถาปัตยกรรม คือ การสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม และถ่ายทอดเรื่องราวผ่านการตกแต่งทางสถาปัตยกรรม ดังที่ Magdalena (2015) กล่าวว่า ด้านหนึ่งเป็นการเปลี่ยนแนวคิดการออกแบบตามแบบตะวันตกที่พบเห็นโดยทั่วไปในยุคปัจจุบันให้กลายเป็นสัญญาที่มีความหมายทางศาสนา ขณะที่อีกด้านหนึ่งก็เป็นการสะท้อนถึงแก่นแท้ของสรรพสิ่งต่างๆ ที่ซ่อนอยู่ในพระพุทธศาสนา

การแสดงออกทางศิลปะและสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมเป็นการผสมผสานศิลปะแบบดั้งเดิมกับศิลปะแบบตะวันตก วิหารเทพวิทยาคมเป็นอาคารทรงสมัยใหม่ (modern) ศิลปะทางสถาปัตยกรรมโดยรวมเป็นการตกแต่งด้วยกระเบื้องโมเสค เบญจรงค์ และประติมากรรมปูนปั้น (sanook, 2020) ประติมากรรมส่วนใหญ่เป็นบุคคลหรือสัตว์ตามตำนานทางพุทธศาสนา รูปแบบประติมากรรมสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคสมัยใหม่ แต่ประดับตกแต่งด้วยลวดลายของดอกไม้และลายเส้นเรขาคณิตตามขอบทั่วไปของงานศิลปะในวัดไทย

วิหารเทพวิทยาคมได้รับอิทธิพลด้านการออกแบบการใช้พื้นที่จากกระแสแนวคิดการฟื้นฟูพุทธศาสนา และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ สถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนาสมัยใหม่ได้รับอิทธิพลแนวคิดการฟื้นฟูพุทธศาสนาสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 แนวคิดทางสถาปัตยกรรมโดยทั่วไปจะมีทั้งแนวคิดเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์และการใช้ประโยชน์ด้านการเผยแพร่หลักธรรมคำสอน ดังนั้น การก่อสร้างพระเจดีย์จึงมีลักษณะที่เด่นกว่าการสร้างพระเจดีย์แบบก่อนๆ การเผยแพร่หลักธรรมทางพุทธศาสนาสมัยรัชกาลที่ 9 ผ่านพระเจดีย์ร่วมสมัยที่พระองค์ทรงมีบทบาทไม่เพียงเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมและแนวคิดในการบูชาพระธาตุเท่านั้น หากรวมไปถึงการอุปถัมภ์ดูแลพระอริยสงฆ์ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเมื่อละสังขารแล้วจึงได้ก่อสร้างพระเจดีย์ไว้เป็นอนุสรณ์ ท่านเหล่านี้ล้วนเป็นปราชญ์ผู้ประพฤติชอบในธรรม ขณะมีชีวิตอยู่ก็ได้สั่งสอนธรรมแก่ฆราวาส จวบจนวาระสุดท้ายของชีวิต และเมื่อละสังขารไปแล้วเรื่องราวชีวิตและเกียรติคุณของท่านยังทำหน้าที่เป็นตั้งคำสอนที่ไม่ได้สูญสลายไปพร้อมกับสรีระสังขาร แต่ยังเก็บรวบรวมและบอกเล่าคำสอนผ่านเจดีย์พิพิธภัณฑ์อันเป็นพื้นที่แห่งการแสวงบุญของผู้ศรัทธา ซึ่งจะนำไปสู่หลักธรรมที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรม (Maitrarat and Weerataweemat, 2020)

การใช้ประโยชน์ทางสถาปัตยกรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาวัดให้เจริญจึงเปลี่ยนแปลงไป การจัดสรรพื้นที่ของวัดบ้านไร่จึงเป็นการขยายไปสู่การเป็นอนุสรณ์เพื่อระลึกถึงหลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ หรืออาจเป็นไปเพื่อการดึงดูดพุทธศาสนิกชนและผู้ศรัทธาได้มาสักการะบูชา อย่างไรก็ตาม วิหารเทพวิทยาคมนั้นมีการก่อสร้างที่สอดคล้องกับหลักการก่อสร้างสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนาในสมัยรัชกาลที่ 9 ดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยตัวสถาปัตยกรรมช่วยเล่าเรื่องราวทางพุทธศาสนา ขณะเดียวกันก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น กล่าวคือ แนวคิดการออกแบบที่มีพื้นฐานที่ว่าเจดีย์เป็นสัญลักษณ์ของศูนย์กลางจักรวาลตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมของไทย อีกทั้งสถาปัตยกรรมยังทำหน้าที่เป็นอนุสรณ์สถานเพื่อระลึกถึงหรือเผยแพร่เรื่องราวของบุคคลสำคัญผู้ควรค่าแก่การระลึกถึง ทำหน้าที่เป็นพิพิธภัณฑ์ทางพระพุทธศาสนา และยังมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2. การออกแบบโดยรวมของวิหารเทพวิทยาคม

ปัจจัยเรื่องประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมา พัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และหลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ ล้วนมีอิทธิพลต่อการออกแบบทางสถาปัตยกรรมวิหารเทพวิทยาคม การตกแต่งทางสถาปัตยกรรมมีการนำเอาเรื่องราวรามายณะมาเป็นเค้าโครง ขณะเดียวกันวิหารเทพวิทยาคมยังมีการเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับหลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมความเชื่อของไทย เนื่องจากในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงมีความศรัทธาเลื่อมใสในหลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ การจัดแสดงเรื่องราวเพื่อระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของในหลวงรัชกาลที่ 9 จึงยังมีการแสดงให้เห็นถึงสถานะของพระมหากษัตริย์ในฐานะองค์ศาสนูปถัมภก ภายในพื้นที่จัดแสดงนอกจากจะถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนแล้ว ก็ยังถ่ายทอดคุณค่าของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวัฒนธรรมไทย

แนวความคิดการออกแบบทางสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมเป็นการสานต่อสัญลักษณ์ความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุ โดยจินตนาการว่าวิหารเปรียบดั่งเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางของจักรวาลที่ล้อมรอบด้วยภูเขาบริวารสี่ทิวทิศหรือภูเขาทั้ง 7 ที่ล้อมรอบเขาพระสุเมรุอยู่ในกำแพงจักรวาล เพื่อสื่อความหมายถึงการเป็นที่อยู่ของเทวดา การออกแบบยังอ้างอิงแนวคิดแมนดาลา (Mandala) รวมทั้งยังนำแนวคิดเกี่ยวกับรูปทรงสี่เหลี่ยมและวงกลมเข้ามาประยุกต์กับการออกแบบ โดยวงกลมหมายถึงโลก สี่เหลี่ยมหมายถึงทิศทั้งสี่ ดังนั้น ครึ่งวงกลมจึงหมายถึงพื้นที่ระหว่างสวรรค์กับโลกมนุษย์

รูปลักษณ์ภายนอกของอาคารยังใช้รูปแบบเจดีย์แบบดั้งเดิมเป็นพื้นฐานสำหรับการเปลี่ยนแปลงบางส่วน แล้วปรับตามแบบที่นักออกแบบกำหนด วิหารเทพวิทยาคมมีทั้งลักษณะพิเศษของรูปปั้นของเทพเจ้าที่ประดับด้วยแหวนเจดีย์และลักษณะของพระวิหารมีประตูปลอมทั้งสี่ด้านไม่สามารถเข้าได้และไม่มีบันได ซึ่งลักษณะของประตูปลอมเหมือนประตูปกติ แต่เป็นเพียงระนาบเท่านั้นและไม่สามารถเปิดได้ ตำแหน่งของประตูอยู่ที่ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ และทิศใต้ ตามลำดับ สอดคล้องกับเทพพิทักษ์สี่ทิศของวิหารเทพวิทยาคม แต่มีเพียงประตูรั้วเท่านั้นที่ทำหน้าที่ในการเข้าออกวัด บริเวณชายคาหรือข้างประตูทั้ง 4 บาน ตกแต่งด้วยเทพเจ้าหรือสัตว์อินเดีย และใช้ทิศตะวันออกเป็นทางเข้าออกวัดเป็นหลัก รูปแบบสถาปัตยกรรมดังกล่าวมีต้นกำเนิดมาจากตำนานของศาสนาฮินดูและต่อมาถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในสถาปัตยกรรม (Kaewsingha, 2017)

บทบาทหลักของวิหารเทพวิทยาคม คือการทำหน้าที่เป็นสื่อแสดงถึงหลักธรรมคำสอนและปริศนาธรรมด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น บริเวณหน้าทิศตะวันออกเป็นซุ้มประตูพระอินทร์ผู้เป็นใหญ่แห่งสรวงสวรรค์ สถิตอยู่ใต้เศียรช้างเอราวัณขนาดใหญ่ เป็นสัญลักษณ์ของความเจริญรุ่งเรืองร่มเย็นเป็นสุขของบ้านเมือง (KomChadLuek, 2013) เทพเจ้าแลงสุนัข 3 หัวเฝ้าประตูนรก แต่ละตัวมีชื่อว่า อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา

ซึ่งมีความหมายแห่งการปล่อยวาง พญาแรงสะท้อนให้ระลึกถึงกิเลสที่ซุกซ่อนอยู่ในใจคนมากที่สุดคือ โลภะ โทสะ และโมหะ เป็นต้น

3. สัญญาทางสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมและความหมายตามแนวคิดทางศาสนา

สัญญาทางสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมใช้หลักการตกแต่ง ดังที่ Kaewsingha (2017) ได้กล่าวว่าการตกแต่งอาคารวิหารเทพวิทยาคมเป็นเรื่องของการสร้างสรรค์งานศิลปะตามเรื่องราวหรือตำนานทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ การตกแต่งสถาปัตยกรรมแสดงความหมายของความเชื่อพื้นบ้านของไทย เช่น การถวายพระพร และการเผยแพร่พระมหากษัตริย์คุณ เป็นต้น ศิลปะโดยรวมของวิหารเทพวิทยาคม ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นว่าศิลปะไทยสมัยใหม่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะตะวันตกเท่านั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของสังคมไทยสมัยใหม่

ลักษณะของวิหารเทพวิทยาคมเป็นรูปเศียรช้างเอราวัณซึ่งนับเป็นจุดเด่นของวิหาร แม้ว่าความสวยงามของวัดและชื่อเสียงของเจ้าอาวาสจะสามารถดึงดูดพุทธศาสนิกชนให้เข้าวัดหรือไม่ นั่นล้วนเป็นเหตุผลสำคัญที่ส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองของวัดในประเทศไทย (Nimlek, 2006) แต่วิหารเทพวิทยาคมมีการออกแบบเป็นรูปเศียรช้างเอราวัณนับได้ว่าเป็นความพิเศษและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยการออกแบบตัววิหารเป็นห้องช้างทำให้กลายเป็นพื้นที่สำคัญของวัดบ้านไร่ เนื่องจากเชื่อกันว่าหากเดินทางเข้ามาสักการะบูชาจะได้รับพรจากช้างเอราวัณให้มีโชคลาภ สุขภาพแข็งแรง ลักษณะพิเศษดังกล่าวทำให้วิหารเทพวิทยาคมสามารถดึงดูดผู้ศรัทธาให้มาเยี่ยมเยือนเป็นจำนวนมาก

สองข้างของประตูทางเข้าหลักมีรูปปั้นพญานาค 19 เศียร 2 องค์ Kaewsingha (2017) ระบุว่าสะพานพญานาคที่เชื่อมต่อวิหารเทพวิทยาคมกับถนนภายนอกหมายถึงคนธรรมดาเดินขึ้นสวรรค์และเทวดาเดินเข้าสู่โลกมนุษย์ นอกจากนี้ พญานาคทั้ง 2 องค์รวมกันมี 38 เศียร ซึ่งพญานาคโดยทั่วไปจะมี 7 เศียร แสดงว่าพญานาคดังกล่าวเป็นพญานาคชั้นสูง จำนวน 38 เศียรจึงสะท้อนนัยยะถึงมงคล 38 ประการ กระทั่งสีของพญานาคทั้ง 2 องค์ คือองค์ซ้ายมีสีฟ้าและองค์ขวามีสีแดงสื่อถึงความต้องการให้ผู้มีจิตศรัทธาที่มาแสวงบุญได้นั่งสมาธิอยู่ที่นี้ ทำให้ใช้ชีวิตในปัจจุบันอย่างมีความสุข อีกทั้งพญานาคได้รับยกย่องให้เป็นเทพเจ้าแห่งน้ำ ช่วยให้พืชผลทางการเกษตรเจริญเติบโต ดังนั้นฐานะของพญานาคคือเทพที่ดูแลทรัพยากรน้ำ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเกษตรกรที่ขาดแคลนน้ำ สัญญาความเชื่อของวิหารเทพวิทยาคมสะท้อนถึงความเชื่อทางศาสนาในท้องถิ่น สัญลักษณ์ดังกล่าวจึงเป็นสัญญาณที่สื่อผ่านสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมได้อย่างชัดเจน

ส่วนลำตัวของพญานาคทั้ง 2 ตัวทอดยาวไปถึงหน้าซุ้มประตูทางเข้าวิหารเทพวิทยาคม แล้วโค้งโอบรอบนอกตัววิหารไว้เสมือนเป็นกำแพงนาค สื่อถึงการโอบอุ้มวิหารอันเปรียบเสมือนธรรมมะของพระพุทธเจ้าไว้เหนือน้ำ เปรียบน้ำในบ่อตั้งวิมุตตนิมิต พญานาคทั้งสองมีความยาวจากเศียรถึงหางประมาณ 130 เมตรต่อองค์ ส่วนหางไปบรรจบและพันกันเป็นซุ้ม หางพญานาคเป็นเกลียว 3 เกลียว ขนาดสูง 9.50 เมตร กว้าง 7.8 เมตร เปรียบเหมือนไตรลักษณ์ คือ สิล สมบัติ และปัญญาที่โอบอุ้มดวงแก้วสารพัดนึกเอาไว้ที่ ด้านหลังวิหาร สัญญาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพญานาคมีบทบาทสำคัญทางความเชื่อในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเชื่อว่าเป็นเทพเจ้าแห่งน้ำ เป็นผู้พิทักษ์บ้านเรือน เป็นศิษย์ของพระพุทธเจ้า เป็นผู้พิทักษ์พระพุทธศาสนา สามารถนำทางสรรพสัตว์ทั้งหลายสู่เส้นทางแห่งธรรมและนำทางสรรพสัตว์ทั้งหลายสู่สรวงสวรรค์

ตัวอาคารรูปช้างหลากสีมีการตกแต่งรูปปั้นสามมิติของพระพุทธรูปและมังกรเหนือภูเขาศักดิ์สิทธิ์ มีการนำเสนอมหาพระพุทธรูปและรูปปั้นหลวงพ่อดุจ ปรีสุทโธยีนถือน้ำเต้าแสดงสัญญาณองค์พระสัมมาพุทธเจ้าในการถ่ายทอดธรรมะให้กับหลวงพ่อดุจ ปรีสุทโธ (Kaewsingha, 2017) เมื่อพิจารณาารูปปั้นทางกายภาพ

ในวิหารเทพวิทยาคมทั้งสองนี้ที่ตั้งไว้บนจุดสูงสุด สื่อสัญญาณว่าพระพุทธเจ้าและหลวงพ่อกุณ ปริสุทโธมีบทบาทสำคัญในวัดแห่งนี้ ในแง่ที่ว่าพระพุทธเจ้าเป็นบรมศาสดาของศาสนาพุทธ และหลวงพ่อกุณ ปริสุทโธ เป็นพระอรหันต์แห่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พระผู้มีคุณธรรมเป็นเลิศและมีหน้าที่พิเศษปกป้องคุ้มครองผู้ศรัทธาให้แคล้วคลาดปลอดภัย ถือว่าเป็นศิษยานุศิษย์ของพระพุทธเจ้าตากยมุนี ผู้ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาไทย ช่วยชี้นำสรรพสัตว์ทั้งหลายสู่เส้นทางปฏิบัติธรรม กล่าวอีกนัยหนึ่ง รูปปั้นพระพุทธรูปและรูปปั้นหลวงพ่อกุณ ปริสุทโธ สามารถทำให้ผู้ศรัทธาเข้ามาสักการะในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคล

4. ภาพจิตรกรรมฝาผนังของวิหารเทพวิทยาคม

ภาพจิตรกรรมฝาผนังวิหารเทพวิทยาคมเป็นเรื่องราวจากพระไตรปิฎก ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่น และการเสด็จเยือนที่ต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การถ่ายทอดเรื่องราวดังกล่าวจะช่วยสร้างความใกล้ชิดกับผู้คนที่อยู่อาศัยโดยรอบ งานศิลปะภาพจิตรกรรมฝาผนังจึงมีทั้งแบบไทยเดิม แบบสมจริง แบบอิมเพรสชันนิสต์ แบบการ์ตูน ฯลฯ เทคนิคการวาดจิตรกรรมฝาผนังมีทั้งภาพวาดสีน้ำมัน สีน้ำ และภาพวาดแบบไทยโบราณ ฯลฯ (Kaewsingha, 2017)

เสาสี่เหลี่ยมนอกวิหารแสดงเรื่องราวชาดก 537 ชาต โดยใช้เทคนิคงานเขียนสีบนแผ่นกระเบื้องเซรามิคติดประดับรอบเสาเป็นภาพต่อเนื่องรวม 28 ต้น เสาแต่ละต้นจะประกอบด้วยชาดกหลายเรื่อง ขณะที่จิตรกรรมบนผนังรอบวิหารแสดงเรื่องราวในทศชาติชาดก (พระเจ้าสิบชาติ) โดยใช้เทคนิคงานเขียนสีเคลือบบนแผ่นกระเบื้องเซรามิค จากนั้นนำไปเผาแล้วเอาไปติดประดับรอบวิหาร วัตถุประสงค์หลักของการเขียนภาพจิตรกรรมเพื่อเผยแพร่คำสอนและชักชวนให้คนมุ่งทำความดี

ภาพจิตรกรรมฝาผนังของวิหารเทพวิทยาคมยังมีสิ่งที่น่าสนใจและมีความหมายสำคัญ ดังนี้ ประการแรก ภาพจิตรกรรมฝาผนังปรากฏภาพเทพเจ้าและตัวละครในตำนาน พบว่ามีใบหน้า สีผิวของคนเชื้อชาติ ต่างๆ และการแต่งองค์ทรงเครื่องทั้งแบบดั้งเดิมและทันสมัย ประการที่สอง ภาพตัวละครในจิตรกรรมฝาผนังมีความร่วมสมัย เช่น ตัวละครในภาพใช้รถจักรยานยนต์ยี่ห้อฮอนด้า ตัวละครในภาพบางตัวใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ประการที่สาม ตัวละครบนภาพจิตรกรรมฝาผนังมีชาวต่างชาติ เช่น เทพเจ้าและตัวละครในเทพนิยายกรีก เช่น โพไซดอน ออดัมและอีฟ เป็นต้น การนำเสนอภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังของวิหารเทพวิทยาคมมีความน่าสนใจดังที่ปรากฏภาพเทพเจ้าในตำนานทั้งตะวันออกและตะวันตกมารวมกันเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่สื่อสัญญาณให้เห็นว่าพุทธศาสนาสอนให้คนมีจิตใจที่กว้างขวาง เปิดใจยอมรับต่อทุกสิ่งในโลกได้ แสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่เปิดกว้างในการยอมรับและการสื่อสารระหว่างพุทธศาสนากับศาสนาอื่นๆ

จากข้อมูลข้างต้น อธิบายได้ด้วยสัญญาณและความหมายเชิงสัญญาณที่นำเสนอผ่านตัวละครบนภาพจิตรกรรมฝาผนังของวิหารเทพวิทยาคม ดังปรากฏสัญญาณผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นภาพเทพเจ้าและตัวละครในตำนาน ภาพตัวละครในจิตรกรรมฝาผนังมีความร่วมสมัย และตัวละครบนภาพจิตรกรรมฝาผนังมีชาวต่างชาติ สัญญาณเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าตัวละครดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในวัดแห่งนี้ ในแง่ของความหมายเชิงสัญญาณ วิหารเทพวิทยาคมให้ความสำคัญกับผู้คน สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต แล้วนำเสนอผ่านภาพตัวละคร ฉาก และสถานที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยว่าเป็นพื้นที่ทางศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์ และการจัดพื้นที่จิตรกรรมภายในวัดมีความเหมาะสม เช่น เนื้อหาของภาพวาดจิตรกรรมมีความต่อเนื่อง การใช้โทนสีหลากหลายแสดงความโดดเด่น สะดุดตา และสร้างความดึงดูดอย่างน่าสนใจ จะเห็นได้ว่าการพยายามใช้ภาพวาดจิตรกรรมในวิหารเทพวิทยาคมมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อนำไปสู่หนทางการปฏิบัติธรรม การประดับตกแต่งภาพจิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ศรัทธาได้เห็นภาพตัวละครบนจิตรกรรมฝาผนังแล้วนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตของตนเอง เช่น คนไทยอีสานต้องต่อสู้ดิ้นรนทำงานเพื่อความอยู่รอดของชีวิต

เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ต้องทำความเข้าใจความหมายของภาพจิตรกรรมฝาผนังอย่างลึกซึ้ง การเดินทางของพุทธศาสนิกชนเข้าสู่วัดบ้านไร่อันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คือหนทางหนึ่งที่ช่วยคลี่คลายชีวิตประจำวันอันวุ่นวายในทางโลก เพื่อก้าวเข้าสู่การฝึกฝนอบรมจิตใจด้วยพุทธศิลป์ให้สงบสุขด้วยทางธรรม

แนวคิดที่สะท้อนผ่านสัญลักษณ์ในสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคม

วิหารเทพวิทยาคม วัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมาสะท้อนอิทธิพลของปรากฏการณ์ทางสังคมร่วมสมัย ที่มีต่อพุทธศาสนาในประเทศไทย รูปแบบของวิหารเทพวิทยาคมนอกจากจะถ่ายทอดแนวคิดทางพุทธศาสนา แล้ว ยังถ่ายทอดแนวคิดทางวัฒนธรรมไทย ดังนี้

1. สัญลักษณ์ในสถาปัตยกรรมสะท้อนโครงสร้างความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของไทย

โครงสร้างความเชื่อทางศาสนาแบบดั้งเดิมของไทยนั้นมีแนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นหลัก ผสมผสานกับความเชื่อแบบพราหมณ์ และความเชื่อเรื่องวิญญาณที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (Song, 2000) ซึ่งโครงสร้างความเชื่อของไทยดังกล่าวมีผลต่อพัฒนาการของวัดในประเทศไทย สถาปัตยกรรมของวัดไทยสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะแสดงเรื่องราวและคุณค่าทางพระพุทธศาสนา

สถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมแบ่งองค์ประกอบเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบแรก พระพุทธรูปและรูปปั้นหลวงพ่อกุณ ปรีสุทโธ ประดิษฐานที่ชั้นบนสุดถือเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา องค์ประกอบที่สอง จากชายคาจนถึงธรณีประตูประกอบด้วยเทพเจ้าตามความเชื่อของอินเดีย คือ เทพประจำทิศ และองค์ประกอบที่สามเป็นงานประดับส่วนต่างๆ ของวิหาร โดยองค์ประกอบดังกล่าวบางส่วนเป็นสิ่งมงคลตามความเชื่อทางศาสนา แต่ก็อาจถือเป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อทางจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะเทพเจ้าที่ประดิษฐานในวิหารเทพวิทยาคมจะเป็นเทพเจ้าตามความเชื่อของศาสนาใด ก็ล้วนกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนาภายใต้ช่วงเวลาและการตีความใหม่ของพุทธศาสนิกชน

การเปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์ในสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมเป็นผลผลิตที่สะท้อนกระแสความคิดทางสถาปัตยกรรมเฉพาะถิ่นร่วมสมัย (Contemporary Regionalism Architecture) ประการแรก เป็นการนำเสนอรูปแบบความเชื่อของพุทธศาสนาในประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ ประการที่สอง เพื่อรำลึกถึงหลวงพ่อกุณ ปรีสุทโธ ซึ่งเป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งของไทย และประการที่สาม เป็นการนำเสนอโลกทัศน์และแนวคิดทางพุทธศาสนาของไทยอย่างชัดเจน ผ่านแนวคิดการเล่าเรื่องทางสถาปัตยกรรมและอาศัยสถาปัตยกรรมเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดคุณค่าและความหมายทางพระพุทธศาสนา

2. สถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมสะท้อนลักษณะเด่นทางความเชื่อ

สถาปัตยกรรมของวัดในท้องถิ่นเป็นทั้งศูนย์กลางความเชื่อของท้องถิ่นนั้นๆ และยังเป็นสื่อกลางที่ผู้เข้าชมต้องทำความเข้าใจสัญลักษณ์ที่บอกเล่าเรื่องราวของสถาปัตยกรรมในการเรียนรู้ความเชื่อของท้องถิ่น พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานและอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย วิหารเทพวิทยาคมสะท้อนเอกลักษณ์ของความเชื่อท้องถิ่นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย เช่น หลวงพ่อกุณมีชื่อเสียงทางด้านคาถาอาคมความศักดิ์สิทธิ์ เป็นลักษณะของความเชื่อตามแบบพราหมณ์และความเชื่อพื้นบ้าน ซึ่งจะพบว่ามีกรสอดแทรกความเชื่อเหล่านี้เข้าไปในงานสถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมเป็นการผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมตามแนวคิดทางพุทธศาสนาแบบไทยกับความเชื่อที่มีลักษณะเด่นของภาคอีสาน คือ ความเชื่อพญานาคผสมผสานเข้ากับความเชื่อเรื่องช้างเผือกที่มีความสำคัญทางศาสนาและผูกพันกับคนไทย รวมทั้งความเชื่อเรื่องเทพผู้พิทักษ์เทพในตำนาน และสรรพสิ่งในธรรมชาติ ฯลฯ ซึ่งไม่ค่อยปรากฏในงานสถาปัตยกรรมไทย นับเป็นการรวบรวมความเชื่อที่กระจายอยู่ตามศาสนาต่างๆ ทั้งหมดมาไว้ที่วิหารเทพวิทยาคม นอกจากการเน้นย้ำเอกลักษณ์

ความเชื่อทางพุทธศาสนาแบบไทยให้เป็นรูปธรรมผ่านประติมากรรมหรือการตกแต่งทางศิลปะแล้วนั้น ยังมี การใช้พื้นที่สถาปัตยกรรมเป็นเรื่องเล่าเพื่อนำเสนอเอกลักษณ์ความเชื่อแบบไทยอย่างครบถ้วน เช่น การจัดตั้ง พิพิธภัณฑสถานหลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ การจัดแสดงนิทรรศการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 ล้วนเป็นการสะท้อนเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของไทยที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

3. วิหารเทพวิทยาคมได้รับการสนับสนุนจากสังคมท้องถิ่น

นับตั้งแต่เริ่มก่อสร้างวิหารเทพวิทยาคมจนกระทั่งก่อสร้างสำเร็จเรียบร้อย ล้วนได้รับการสนับสนุน และเผยแพร่จากหน่วยงานราชการ ซึ่งถือเป็นการแสดงให้เห็นกระบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ในประเทศไทย ตั้งแต่ระดับอดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยเชิญชวนให้พุทธศาสนิกชนร่วมกันสร้างวิหาร ดังกล่าว วิหารเทพวิทยาคม วัดบ้านไร่ สังกัดมหานิกายซึ่งเป็นนิกายที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ด้วยคุณูปการ ของหลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ มีการบริจาคเงินให้กับหน่วยงานราชการสำหรับการก่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน และการศึกษา และประกอบวัตรปฏิบัติด้วยความเคร่งครัดในศีลในธรรม ล้วนได้รับการยกย่องจากภาครัฐและ สังคมไทย ขณะเดียวกันวิหารเทพวิทยาคมยังได้รับการบริจาคเงินในการก่อสร้างจากพุทธศาสนิกชนผู้มีความ ศรัทธา ดังนั้นวิหารเทพวิทยาคมจึงเกิดจากความร่วมแรงร่วมใจของพุทธศาสนิกชนและความร่วมมือของ หน่วยงานภาครัฐ

การก่อสร้างวิหารเทพวิทยาคมได้รับการสนับสนุน อาจแบ่งออกเป็น 3 ประการ ดังนี้ ประการแรก คือ การสนับสนุนอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานภาครัฐ โดยก่อนการก่อสร้างอาจมีความกังวลบางประการ แต่ภายหลังจากที่ก่อสร้างเสร็จสิ้น ภาครัฐได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้คนเข้ามาทำบุญเพื่อส่งเสริม ภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาของไทย ประการที่สอง คือ การสนับสนุนของ พุทธศาสนิกชนและผู้คนในท้องถิ่น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมท้องถิ่น ประการที่สาม คือ การเดินทางมาเยี่ยมชมของผู้แสวงบุญ เป็นการเผยแพร่พุทธศาสนาและส่งเสริมวัฒนธรรม ท้องถิ่นทางอ้อม ด้วยเหตุนี้ จึงอาจพิจารณาวิหารเทพวิทยาคมในฐานะของสัญลักษณ์ทางความเชื่อ ที่เป็นทั้ง ค่านิยมดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยและการตีความสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาของผู้มาเยือน

4. วิหารเทพวิทยาคมสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของศิลปะทางศาสนาในท้องถิ่น

งานพุทธศิลป์ของไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันตั้งอยู่บนพื้นฐานการเรียนรู้และรับเอางานศิลปะ จากภายนอก จากนั้นสร้างสรรค์งานเป็นงานที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง การสร้างวิหารเทพวิทยาคมนอกจาก การประยุกต์ใช้ศิลปะตะวันตกเพื่อถ่ายทอดแนวคิดทางพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมแล้ว ยังมีการนำเอา วัฒนธรรมภายนอกมาประยุกต์สู่การตกแต่งทางสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมอีกด้วย วิธีการดังกล่าว นั้น ด้านหนึ่งนับว่าเป็นการทำให้เกิดความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของผู้คน อีกด้านหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นถึงบริบทของ พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปะทางศาสนาสมัยใหม่ไม่เพียงนำเสนอจิตวิญญาณของพุทธศาสนาหรือ ข้อจำกัดในการนำไปใช้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเท่านั้น แต่อาจแสดงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ด้วย วิหารเทพวิทยาคมสร้างเพื่อระลึกถึงหลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ แม้ว่าตัวอาคารยังคงบอกเล่าเรื่องราว ทางพระพุทธศาสนา แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงในการประยุกต์ใช้พื้นที่ให้กลายเป็นพื้นที่ที่ช่วยให้ผู้มาเยือนเข้าใจ วัฒนธรรมทางพุทธศาสนา

พุทธศิลป์ของไทยในปัจจุบันไม่เพียงแต่นำเสนอและถ่ายทอดแนวคิดทางพระพุทธศาสนาของไทย เท่านั้น แต่ยังสะท้อนปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอีกด้วย ปรากฏการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่ง ของความหมายแฝงวัฒนธรรมพุทธศาสนาของไทย เช่น อนุสรณ์สถานหลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ การตกแต่งบน งานสถาปัตยกรรมก็ปรากฏสัญลักษณ์ของความเชื่อที่เกี่ยวข้อง ประการแรกเพื่อสะท้อนรูปแบบความเชื่อของคน

ไทย ประการที่สองเพื่อสะท้อนอิทธิพลของสังคัมร่วมสมัยที่มีต่อความเชื่อของพุทธศาสนา และประการสุดท้ายคือการนำเสนอสาระสำคัญของความหมายวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาแบบไทย

5. วิหารเทพวิทยาคมสะท้อนโครงสร้างวัฒนธรรมความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่น

ชนชั้นทางสังคมตามโครงสร้างความเชื่อของไทยในอดีตมีการแบ่งแยกอย่างชัดเจน แต่ปัจจุบันกลับมีความคลุมเครือภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม ในอดีตความเชื่อแบบพราหมณ์ส่วนใหญ่จะจำกัดอยู่ภายในราชสำนัก ผู้คนส่วนใหญ่จะมีความเชื่อเรื่องวิญญาณ แต่ปัจจุบันด้วยอิทธิพลแบบตะวันตกเข้ามาแพร่หลาย ผู้ศรัทธาต้องการแสวงหาการปลอบประโลมทางจิตใจ จึงอ่อนไหวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่อาจมองเห็นและควบคุมได้จึงเริ่มมีการบูชาแบบพราหมณ์

เนื่องจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมีสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เก่าแก่จำนวนมาก อันเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางความเชื่อในทางอ้อม ขณะเดียวกันการแสวงบุญของพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในความเชื่อทางวัฒนธรรมก็เป็นกิจกรรมที่พบได้ทั่วไปในชนบทของประเทศไทย เกิดจากภาครัฐมอบภาระหน้าที่ทางการศึกษาส่วนหนึ่งให้แก่คณะสงฆ์ซึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อเพื่อประโยชน์อันเกิดแก่ประเทศชาติ ลักษณะความเชื่อของวัดยังได้รับอิทธิพลจากความเชื่อในท้องถิ่นและความเชื่อของชาติ เช่น ช้างหมายถึงการอำนวยการให้กับประเทศชาติ การอธิษฐานขอพรจากพญานาคให้บ้านเมืองมีความร่มเย็นเป็นสุข วิหารเทพวิทยาคมไม่ได้เป็นเพียงตัวแทนของพระธรรมคำสอนเท่านั้น แต่ยังนำความหมายแฝงที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ของอำนาจอธิปไตยและลักษณะความเชื่อในท้องถิ่นในพุทธศาสนาของไทยแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ภายในวิหารเทพวิทยาคม นอกจากนี้ ยังสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมความเชื่อของไทยในยุคปัจจุบันที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากวัฒนธรรมตะวันตกนั่นเอง ฉะนั้น การรับอิทธิพลต่างๆ มาใช้ควรพิจารณาและคำนึงถึงความเหมาะสมจึงจะเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

สรุป

การออกแบบสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมรักษาแนวคิดที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมทางสถาปัตยกรรมและสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคัมสมัยใหม่ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อทางพุทธศาสนาของไทยและสัญลักษณ์พุทธศาสนาดั้งเดิมของไทยกับความเชื่อกระแสหลักในท้องถิ่น เช่น เทพเจ้าอินเดียว พระพุทธรูป และรูปปั้นหลวงพ่อกุณ ปริสุทโธ งานสถาปัตยกรรมล้วนนำเสนอความหมายของพุทธศาสนาแบบไทยและฮินดูควบคู่ไปกับการสะท้อนเอกลักษณ์ความเชื่อของท้องถิ่น และศิลปะสมัยใหม่ได้สะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่น การตกแต่งสถาปัตยกรรมของวิหารเทพวิทยาคมเน้นแนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นหลัก พร้อมกับสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคัมไทยร่วมสมัย

จากที่กล่าวมาช่วยทำให้เข้าใจภาพลักษณ์พุทธศาสนาในประเทศไทยด้วยสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านปรากฏการณ์ทางสังคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยกับการสร้างวิหารเทพวิทยาคมวัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา เพื่อส่งเสริมธรรมะและเผยแผ่วัฒนธรรมทางพุทธศาสนาแห่งชาติ

References

- Deesawadi, N. (2017). Museums: The Creation of 'Sacred Space' in Architecture Relate to the Image of the Buddha in Thailand Could Be Political. *PEOPLE: International Journal of Social Sciences*, 3(3), 543-562.
- Joseph, J. E. (2012). *Saussure*. London: Oxford University Press.

- Kaewsingha, S. (2017). *Concept and Design of Murals in Thep Wittayakhom Vihara, Wat Baan Rai, Nakhon Ratchasima*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- Maitrarat, P., & Weerataweemat, S. (2020). Meaning of Thai Contemporary Stupa by King Rama IX. *KKU International Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(2), 1-28.
- Nimlek, S. (2006). Sim: Isan Architecture. *NAJUA History of Architecture Thai Architecture*, 4, 17-33.
- Prakitnonthakan, C. (2020). Ultra-Thai Architecture after the 2006 Coup D'état. *South East Asia Research*, 28(3), 1-20.
- Puttharak, P. (2018). The Cultural Identity Construction of Temples for Tourism. *European Journal of Social Science*, 5(2), 19-26.
- Qi, S. Z. (2017). *Thai Folklore and Culture*. Beijing: Peking University Press.
- Sanook. (2020). *Wihan Thep Witthayakom Moradok Watthanatham Na Watbanrai. [Wiharn Thep Wittayakhom Cultural Heritage at Wat Ban Rai]*. Retrieved August 4, 2020, from <https://www.sanook.com/travel/1425765>
- Seweryn, M. (2015). Modern Mythology in the Life Project of Ajahn Chalmchai Kositpipat – Wat Rong Khun and the New Visual Language of Buddhist Teachings in the Thai Temple. *The Polish Journal of the Arts and Culture*, 15, 107-116.
- Siniscalco, L. (2020). Antaios: A Mythical and Symbolic Hermeneutics. *Forum Philosophicum: International Journal for Philosophy*, 25(1), 123-139.
- Wu, X, L. (2010). *Southeast Asian Art*. Beijing: Renmin University of China Press.
- Yuan, J. (2016). *Mapping Siam: A History of a National Geographical Organism*. Nanjing: Yilin Publishing House.
- Zhang, Y, L. (2017), Investigation of Naga Art in Buddhist Temples in Northeast Thailand, *Journal of Southern Arts*, 15, 51-87.